

ІСТОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2021: 50; 3–12 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2021.50.11091>

УДК [070:82-92](47+57)"1932"

ПОДОРОЖНІЙ РЕПОРТАЖ ОЛЕКСАНДРА ЯНТИ-ПОЛЧИНСЬКОГО «ВЗДОВЖ І ВПОПЕРЕК СРСР» (1932): ЖАБ'ЯЧА ПЕРСПЕКТИВА

Христина Головко

Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: khristinagolovko@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-7603-984X>

У статті проаналізовано цикл матеріалів Олександра Янти-Полчинського з радянської Росії 1932 року, опублікованого на сторінках тижневика «Літературні новини». Окреслено тематичну спрямованість репортажів, визначено характерну особливість написання текстів. Відзначено роль Олександра Янти-Полчинського у розвитку літературного подорожнього репортажу. Для кращого розуміння наведено приклади із репортерських матеріалів.

Ключові слова: польська школа художнього репортажу, художній репортаж, нон-фікшн, літературна журналістика, література факту, Олександр Янти-Полчинський.

Постановка проблеми. Соціально-політичні й економічні трансформації Росії завжди привертали увагу всього світу. Від початку більшовицької жовтневої революції 1917 року, в часи соціально-економічних та політичних змін, важливим для репортерських подорожей до Росії стає політичне потепління у російсько-польських відносинах. Відчутне послаблення у контролі кордону настає на початку 1930 років, а офіційно у 1932 дві країни підписали Договір про ненапад між Польською Республікою та СРСР. У польському суспільстві зростало соціокультурне та політичне зацікавлення процесами, котрі відбувались зовсім поруч, в Росії. Політичне та культурне середовище польських інтелектуалів та лідерів думок активно підтримувало суспільну дискусію про майбутнє польсько-радянських відносин та неабияк цікавилось реальною ситуацією в СРСР. Пальма першості у цьому процесі, звісно, належала польським газетам і репортерським матеріалам польських журналістів про радянську Росію.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед закордонних науковців варто згадати Е. Денніса, М. Вайнгартена, Н. Сімса, М. Крамера, Ш. Ф. Фішкіна, Б. Лонсберрі, Н. Міллза. Щодо українських науковців, то дослідженням «нового жур-

налізму» та польського репортажу займаються М. Титаренко, Т. Лильо, М. Шутяк, Л. Белей, О. Шеремет, Є. Федішин, Г. Стембковська, О. Яремчук.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із перших до Росії вирушає 23-річний молодий репортер Олександр Янта-Полчинський. Його цикл репортажів «Відомості літературні» публікували з 25 вересня 1932 року під назвою «Вздовж і впоперек СРСР». «Вони мали виходити у дванадцятьох випусках, у кожному номері»¹, а саме: «Іду до Магнітогорська» (№ 41, 1932 р.), «Магнітогорськ працює» (№ 42, 1932 р.), «Куліси Магнітогорська» (№ 43, 1942 р.), «З Магнітогорська до Ташкенту» (№ 44, 1932 р.), «Старий Ташкент і Самарканд» (№ 45, 1932 р.), «Тасмниці Туркменістану» (№ 46, 1932 р.), «До моря Каспійського» (№ 47, 1932 р.), «Ніч на Кораблі і день в Баку» (№ 48, 1932 р.), «В Грузії» (№ 49, 1932 р.), «На «Україні» через Чорне море» (№ 50, 1932 р.), «Одеса, Київ, Харків» (№ 51, 1932 р.), «Дніпробуд» (№ 54, 1932 р.).

Вже у 1933 році вони одночасно вийшли двома збірками: «Я дивлюся на Москву» та «Углиб СРСР». Фактично, з цієї низки матеріалів О. Янта-Полчинський почав свою репортерську кар'єру – дописував до вже згаданих «Відомостей літературних», а згодом і до «Кур'єра Варшавського» та «Познанського щоденника». Після поїздки до СРСР він відвідав неймовірну кількість країн та побував фактично на всіх континентах. «Доробок Янти-Полчинського складають 23 томи поезії, 10 томів репортажів, 3 романи, 2 драми, 7 томів есеїв, що становить 64 книги та 1,5 тисячі статей (ці дані надає М. Фолега)»².

Репортер здійснив безліч відряджень в найвіддаленіші куточки світу, найбільшу популярність він здобув завдяки репортажам «Зроблено в Японії» (1935), «Відкриття Америки» (1935), «Столиця срібної магії» (1936 рік, репортажі про Голлівуд), «Земля кругла» (1935 рік, тексти із Китаю та Східного Сахаліну (який на той час належав Японії, тут він написав відомий репортаж про айнську сім'ю Броніслава Пілсудського³), «На околиці Азії. Індія, Афганістан, Бірма, Сіам, Індокитай, Китай, Монголія, Формоза, Японія» (1939). «Вже тоді було зрозуміло, що О. Янта-Полчинський знайшов ідею для своєї екзистенції, створивши на ринку преси таку посаду, якої до того не було. Став першим репортером у повному значенні цього слова»⁴.

Олександр Янта-Полчинський був не лише блискучим репортером, а чудово показав себе у жанрі інтерв'ю, він розмовляв із Чарлі Чапліном, Андре Жідом, Махатмою Ганді, президентом Рузвельтом, навіть з Йозефом Геббельсом, та іншими видатними й суперечливими особистостями того часу. Група чеських медіадослідників у книзі «Феномен: польський літературний репортаж» так описують талант Янти-Полчинського як інтерв'юера: «<...> барвисті репортажні тексти, які мають усі 10 рис репортажно-літературного портрета, а не просто газетне інтерв'ю»⁵. Поїздки до Росії Янти-Полчинського можна схарактеризувати як повноцінну репортерську

¹ Szpakowska, M. (2012), «*Wiadomości Literackie*» prawie dla wszystkich», Warszawa, 142 s.

² Folega, M. (2014), *Życie na świat otwarte. Aleksander Janta-Polczyński*, Wydawca Meander, Tuchola, 161 s.

³ Филимонов, А. (2020), «Господин Пу и его жена из племени айнов. За что польскому террористу поставили памятник на Сахалине», available at <https://www.sibreal.org/a/30724077.html>

⁴ Redakcja Queer.pl. (2008), «Aleksandr Janty-Polczyński», available at: <https://queer.pl/artyku/186752/aleksander-janta-polczyński>

⁵ Benešová Michala, Rusin Dybalska Renata, Zakopalová Lucie, kolektiv autorů (2016), «Fenomén: Polská literární reportáž», available at: <https://cutt.ly/sgelBli>

експедицію. Він побачив не лише столицю Москву чи відомий на той час Ленінград, а й азійську частину СРСР. Мандрував від Магнітогорська через Ташкент і Туркестан, Каспійське море, а згодом – на Кавказ. Шлях репортера також не був стихійною мандрівкою репортера-туриста, це був шлях репортера дослідника, репортера очевидця, який хоче вловити суть не лише однієї республіки в межах СРСР – Росії, ні, Янта хотів побачити та відчутти, як живуть в інших республіках, віддалених містах, а головне – як живуть прості пересічні люди Радянського Союзу.

Дослідниця творчості журналіста Ельжбета Врубель характеризує цю унікальну його рису так: «бути свідком, спостерігачем для Янти-Полчинського було найважливішим завданням»⁶. Після Кавказу він відвідує тогочасну радянську Україну: Одесу, Київ та Харків. Завершує свою подорож сенсаційним матеріалом з огляду дамби на Дніпрогесі. Янта-Полчинський навмисне завершує репортерську місію цим текстом, а починає із поїздки до Магнітогорська: це два великі будівництва 1930-х років у СРСР, якими рясніла радянська преса та вихвалявся уряд більшовиків. З Магнітогорська журналіст пише аж три розгорнуті репортажі («Іду до Магнітогорська» (№ 41, 1932 р.), «Магнітогорськ працює» (№ 42, 1932 р.), «Куліси Магнітогорська» (№ 43, 1942 р.). Він контактує з інженерами та працівниками, відвідує заводи та квартири робітників, намагається об'єктивно оперувати фактами, аби висвітлити економічний, соціальний і навіть ідеологічний аспект такого об'єкта, як Магнітогорськ, який пропаганда подає як вияв «сили» Радянського Союзу. З одного боку, журналіст фіксує величезний прогрес, як без зупинки працює Магнітогорськ, а з іншого, розмовляє із простими робітниками, які безперестанку працюють і скаржаться на тиск з боку влади. «Йдеться про те, щоб зробити за будь-яку ціну, дослівно – за будь-яку ціну. Зрештою, робітник тут дешевий, покірний і слухняний, як ніде інде». Проте радянські люди вірять у прогрес, адже, розповідаючи про свої труднощі Янти-Полчинському, «<...> цитують цифри, які характеризують рекордний, незважаючи ні на що, подвиг, якщо говорити про будівництво Магнітогорська»⁷.

Репортер бачить надлюдські зусилля тисяч робітників і невідповідність оплати. Він пояснює це чудовою роботою пропаганди, яка насаджує віру в успіх цих зусиль, а відтак, стає новою релігією. «Церкви вже без куполів, але татарським шпилем проколюють матову блакить розкритого над ними неба. Де-не-де з такої вежки виблискую зблідлий, виполосканий з червоного пелюсток знамена»⁸. Журналіст розумів, що радянська влада чекає від цієї поїздки пропагандистського ефекту. Янта-Полчинський добре усвідомлював, що журналістська присутність у країні, куди його впустили одним із перших, може мати сильний соціальний ефект. Особливо після скандальних публікацій ще одного відомого репортера, Антонія Слоніньського, і його циклу текстів «Моя подорож до Росії». Проте Янта-Полчинський також не хоче піддаватись вже відомим антирадянським міфам про СРСР.

⁶ Wróbel, E., Aleksandra Janty-Polczyńskiego reporterskie odkrywanie świata [w:] Reportaż w dwudziestoleciu międzywojennym, op. cit, s. 38

⁷ Janty-Polczyński, A. (1932), «Magnitogorsk pracuje», «Wiadomości Literacie», Warszawa, no. 42 (459) available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57815/index.djvu

⁸ Janty-Polczyński, A. (1932), «Jede do Magnitogorska», «Wiadomości Literacie», Warszawa, no. 41 (458) available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57814/index.djvu

Професор історії, Конрад Гурський, пише про репортажі Янти-Полчинського з Росії: «Автор підкреслює гігантський характер замислів, які свідчили колись про втрату міри та пропорцій, великі досягнення в дуже складних умовах, сенсаційний розмах освітянської роботи (...). Який висновок робить із цих спостережень. Автор не хоче робити жодного висновку, вважає, що в період сьгоднішніх спроб, в якому перебуває Радянський Союз, можна лише збирати свідчення чи спостереження, не затемнені жодною тенденцією чи схильністю, і чекати»⁹.

Саме тому журналіст описує дійсність без особливих оцінок і образів. Тільки репортерське «я» і спілкування зі звичайними радянськими громадянами у різних куточках СРСР. «Він хотів показати щось нове, і тому подорожував іншими шляхами, аніж інші журналісти. Він діставався до найменш відвідуваних навіть іноземними громадянами місць, пізнаючи справжню злиденність країни. Він говорив з людьми старшими, зануреними у зречення, і молодими, які вірять у велич СРСР»¹⁰.

Починаючи свою подорож вглиб радянської Росії репортер усвідомлює всю серйозність такої експедиції. По-перше, Янта описує складність самого шляху не через важкі природні умови чи відсутність нормального сполучення, а через залізну завісу радянської влади. Віза, яку видає радянська влада, з якихось причин не діє на території Узбекистану й Туркменістану, а в'їзд іноземцям дозволено лише за спеціальним дозволом, якого у журналіста не було. Тому він був змушений добиратись туди обхідними шляхами, пересідаючи з потягу на інший. Першим містом для Янти-Полчинського стає Ташкент. Тут особливо журналіст відчуває закритість суспільства, недовіру до іноземців, а інколи навіть вороже ставлення до них. Саме тому, на думку Янти-Полчинського, радянська влада робить все, аби іноземці не відвідували СРСР. «Оскільки під заборону допуску «иностранцев» криється таємниця країни, яка ще не заспокоїлась, яка ще не погодилась з новим порядком речей, в якій трапляються несподіванки, що можуть навіть загрожувати життю іноземця»¹¹. Вже у потязі журналіст розуміє, що азійська частина Росії дуже відрізняється від індустриальних радянських міст, де вирує більшовицький настрій у всіх сферах. Східні республіки СРСР вкриті таємницями, адже вони далеко від центру і мало хто знає, що відбувається там насправді. Гуляючи вулицями Самарканда, одного із найбільших ісламських центрів світу, міста, яке до 1930 року було першою столицею Узбекистану в СРСР, він із здивуванням бачить занепад міста, яке «сьогодні зблідло, змарніло, втратило барву, переживає перехідний період ніби хворобу, яка спотворює»¹².

О. Янта-Полчинський вводить читача у контекст життя країни. Розповідає про війни між таємничими повстанцями та басмачами проти прорадянських тубільців та військових Червоної армії. «Все відбувається приховано, тихцем, без свідoctва і без свідків – навіть розруха, навіть повстання, навіть війна. У цій країні ніхто не

⁹ Górski, K. (1933), *Podróże*. Rocznik Literacki, s. 228.

¹⁰ Folega, M. (2014), *Życie na świat otwarte*. Aleksander Janta-Polczyński, Wydawca Meander, Tuchola, 161 s.

¹¹ Janty-Polczyński, A. (1932), «Stary Taszkent i Samarkanda», «Wiadomosci Literacie», Warszawa, no. 41 (458), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57818/index.djvu

¹² Там само.

веде літописів. Газети роблять лише пропаганду»¹³. Янта-Полчинський досліджує більшовицьке суспільство прицільно, дивлячись на всі структурні елементи з низів радянського суспільства. Малгожата Шпаковська називає цей унікальний прийом репортера «жаб'ячою перспективою», таким терміном описують вигляд певного об'єкта з низької точки огляду¹⁴. Тобто Янта-Полчинський дивиться на все не з висоти пташиного польоту, як потім вчитиме своїх послідовників Ришард Капусцінський, а навпаки – прагне побачити формування процесу внизу і побачити його видозміну у вертикалі. Описуючи цикл його текстів, Шпаковська резюмує: «Але водночас цій нарації важко закинути у фальші чи перебільшенні, все що сьогодні знаємо, підказує нам радше вважати її виваженою»¹⁵.

Після Ташкента та Самарканда журналіст вирушає в подорож Каспійським морем на пароплаві із символічною назвою «Карл Маркс». Пересування пароплавом – єдиний шлях до Грузії для Янти-Полчинського, адже квитків на потяг немає, а на корабель їх продають без обмежень. Репортер сприймає цю ситуацію як черговий виклик, адже пароплав фактично переповнений людьми та багажем, журналіст подорожує як звичайний громадянин СРСР. «Я їду третім класом під палубою в задусі і тісноті, тоді як місцеві буржуї, тутешні великі шишки, знамениті фігури та люди влади, розкошують у першому класі – зблизка бачу бідність і жалюгідну долю людей, що мають білет на палубу, набитих як оселедці в бочці, під жорсткою спекою сонця в зеніті.. <...>»¹⁶.

Наступною його зупинкою стають Баку і Тбілісі (репортер використовує стару назву Тифліс). Грузія відрізняється від індустріального Магнітогорська чи далекого Ташкента курортним настроєм. Тут нарешті Янта-Полчинський бачить більше туристів. Останнім містом, яке він відвідує, стає Батумі. І знову – корабель із символічною назвою «С.С. Україна» з доволі великим маршрутом, тривалістю три доби, шляхом від Новоросійська через Крим до Одеси. Тут варто заакцентувати, що цінністю для нашого дослідження є те, що майже всі матеріали Янти-Полчинського супроводжуються світлинами, котрі журналіст зробив на місці репортажу. Це – безумовно, доповнює та вирізняє тексти репортера з-поміж інших матеріалів із Росії того часу, фотографії за щасливим збігом обставин не були вилучені. «В Росії, як відомо, все можна фотографувати, за винятком військових об'єктів, тільки в Росії кожен другий об'єкт є військовим. Власне, вся країна є одним великим об'єктом цього типу»¹⁷. Але іноді журналіст все-таки натрапляє на заборони. Наприклад, у Києві Янта-Полчинський сфотографував Києво-Печерську лавру, вежа якої виявилась стратегічним об'єктом, у нього мало не конфіскували плівку та фотоапарат. В Одесі журналіст

¹³ Janty-Połączyński, A. (1932), «Tajemnice Turkmenistanu», «Wiadomosci Literacie», Warszawa, no. 46(463), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57819/index.djvu

¹⁴ Burain, Peter K., ред. (2006), PCPhoto Best Tips and Techniques for Digital Photography (English). USA: Werner Publishing Corporation, с. 170.

¹⁵ Szpakowska, M. (2012), «Wiadomosci literackie prawie dla wszystkich», Warszawa.

¹⁶ Janty-Połączyński, A. (1932), «Ku Morzu Kaspijskiemu», «Wiadomosci Literacie», Warszawa, no. 47(464), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57820/index.djvu

¹⁷ Janty-Połączyński, A. (1932), «Na «Ukrainie» przez Czarne morze», «Wiadomosci Literacie», Warszawa, no. 50(467), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57823/index.djvu

гуляє історичними кварталами міста та спостерігає за туристами, тут він відвідує сеанс радянського кіно. Фільм під назвою «Heil Moskau!», де Німеччина протиставляється Росії. Репортер зі здивуванням спостерігає за вигаданим і спотвореним сюжетом: зразковий радянський корабель у спустошених портах Європи під тиском поліції, яка б'є робітників, що страйкують. Звісно, радянські громадяни не підтримують придушення цього страйку і помстою тамтешньої влади стає те, що кораблю відмовляють у вугіллі для подальшої подорожі. Тоді команда вирішує спалювати у печі внутрішнє устаткування корабля. І тут одна людина рятує із вогню портрет Ворошилова, «...<.>...ця сцена викликає оплески»¹⁸, – акцентує Янта-Полчинський.

Описуючи цю фабулу репортер показує, який величний образ партії має бути у головах громадян. Все це додається до виховання, формування радянської людини, яка має піти на самопожертву заради майбутнього країни. Звісно, тут більшовики транслиують на міжнародну арену свою силу та підтримку всім робочим класам у світі, укріплюючи образ імперії, яка насправді укріплює свої внутрішні позиції за допомогою вже згаданих великих будівництв, як-от: Магнітогорськ, Дніпробуд. У радянській Україні він чітко відчуває як більшовицьке керівництво торкається всіх соціальних аспектів життя людини. Журналіст гуляє музеями та бачить, як маніпулятивно більшовицька ідеологія пояснює все, що відбувалось в минулому. Спілкуючись із людьми, помічає, що всі їхні думки наскрізь просякнуті «...<.>...вищою правдою матеріалістичної діалектики», цитатами Леніна та Маркса, які нібито заміняють буржуазні ідеї. Ці погляди пояснюють все, що існує, і все, що оточує, репортер запевняє, що ними «просякнуте кожне навчання в Росії, яке не залишає місця будь-якій свободі самостійного розвитку»¹⁹.

Отож, ми можемо визначити пропаганду як конструкційний образ Росії. Вона формує стиль мислення радянської людини, яка діє всередині кожної системи. Зауважмо, Янта-Полчинський наголошує, що погляди, які транслює радянська влада – пояснюють світ і тлумачать все невідоме, це є чіткою рисою ідеологічного спрощення світу. Аналізуючи цей феномен, можна навести влучну цитату відомого російського опозиційного журналіста і дослідника пропаганди Андрія Архангельського: «Якщо раніше сенс життя радянській людині підказувала ідеологія, то зараз люди змушені робити це самі. Пропаганда повертає росіянам відчуття єдності, адже в її основі закладено спрощення життя»²⁰.

Усюди вирує атмосфера диктатури партії, наголошує Янта-Полчинський, тенденції і відсутність вибору, вибір сприймається як зрада інтересів країни. У суспільстві журналіст чітко відчуває вплив компартійного апарату, адже партія не дає людині існувати поза її «пильним оком». Від роботи до сім'ї, від сім'ї до школи, від школи до університетів та технікумів і до всіх сфер, з якими взаємодіє людина. Для фактажної ілюстрації варто навести фрагмент діалогу із репортажу Янта-Полчин-

¹⁸ Janty-Pończyński, A. (1932), «Odesa, Kijow, Charkow», «Wiadomosci Literacie», Warszawa, no. 51 (467), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57824/index.djvu

¹⁹ Там само.

²⁰ Чернова, О. (2015), «Андрій Архангельський: «найкращий спосіб боротися з пропагандою – це говорити правду», available at: <https://imi.org.ua/articles/andriy-arhangel'skiy-naykraschiy-sposib-borotisy-z-propagandy-tse-govoriti-pravdu-i759>

ського. «Нейтральність так само ворожа, як і компроміси. Перше питання, з яким я стикався, було завжди:

– Ви з партії?

– Ні, я не з партії.

– А ви в Польщі в якій партії?

– Я не належу до жодної партії. Цікавить мене людина, її життя без огляду на її політичне життя або, радше, поза її політичними вподобаннями»²¹.

Відповідь Янти дивує та насторожує звичайних партійних громадян Союзу. Адже така позиція журналіста не збігається із їхнім світобаченням. Янта потрапляє в Україну у час страшного Голодомору. Тексти журналіста виходять у «Відомостях літературних»: 5 грудня – «Одеса, Київ, Харків» (№ 51, 1932 р.) та 25 грудня – «Дніпробуд» (№ 54, 1932 р.). Коли журналіст їде до Києва з Одеси, з вікон поїзда бачить родючу і чудову землю України. Важливим фактом, який ми мусимо долучити до нашого дослідження, є фрагмент репортажу Янти, де він описує, яку пропагандистську та неправдиву інформацію поширювала радянська влада серед звичайних людей про поганий врожай в Україні. Репортер переповідає почуте від місцевих мешканців: «Ходять лише чутки, що погано, що розраховували на кращі збори. Про буряки, що 50% з'їла гусінь, а решта 50% не була оброблена»²².

Неспростовні факти щодо повного достатку та витратності ресурсів радянської влади читаємо у репортажі Янти-Полчинського із Дніпрогесу: сотні робітників та тисячі тонн різної сировини (бетону, металу, опор). Журналіст описує роботу греблі та міць електричних турбін, які після завершення будівництва мають виробляти понад 560.000 кіловат електроенергії, вказує на витратності та коштовності матеріалів, механізмів роботи Дніпрогесу. І все це відбувається в тій самій країні, в якій здійснюється геноцид українського народу. Репортер розповідає про величезну індустріальну потужність цілої плеяди заводів: «Запоріжсталь» (металургія), коксохімічні заводи Кривого Рогу, шахтарська міць Донбасу. Зауважує, що всі ці заводи мають стратегічно-політичний характер. По-перше, варто згадати робітничі спілки та пропаганду на заводах серед робочого класу. По-друге, фактично на кожній фабриці під гаслом «оборони» та під грифом «таємно», на заводах, в далеких ангарах, розбудовується радянська військова промисловість. Проте й відкрита частина виробництв, сприяє нарощенню технічної потужності радянської армії. «Адже немає фабрики, яка б у якийсь спосіб не співдіяла в підготовці війни. Не лише як це буває на заході, через готовність одномоментно переформатуватися у майстерню військової промисловості, але маючи частини, які охороняють військові і які заховані від ока чужих осіб»²³. Через різноманітність репортерських поїздок один із засновників польського репортажу, Ксаверій Прушинський, назвав О. Янта-Полчинського «Реєм польського репортажу»²⁴, дорівнюючи його журналістський таланти до таланту Миколая Рея, «батька» польської літератури.

²¹ Janty-Polczyński, A. (1932), «Odesa, Kijow, Charkow», Warszawa, no. 51 (467), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57824/index.djvu

²² Там само.

²³ Там само.

²⁴ Redakcja Queer.pl. (2008), «Aleksandr Janty-Polczyński», available at: <https://queer.pl/arttykul/186752/aleksander-janta-polczynski>

Отже, аналізуючи цикл матеріалів «Вздвж і впоперек СРСР» Олександра Янти-Полчинського, можемо підкреслити масштабність репортерського дослідження. У 1932 році журналіст здійснив найдовшу та найпротяжнішу журналістську поїздку на територію СРСР. Янти-Полчинському вдалось відвідати Східні республіки, які відрізнялись від популярних Москви та Ленінграда, а також побачити два найбільших будівництва – Магнітогорськ та Дніпробуд. Він відвідав найбільші міста тогочасної Росії, добрався потягами, двічі плыв на кораблі, боровся із постійними переслідуваннями ВОКСу та ГПУ. Наведені факти свідчать, що репортеру вдалось стати першим журналістом, який перетворив свої поїздки на повноцінне репортерське ремесло. Наголосимо, для Янти-Полчинського головним завданням репортера є показати побачене та зафіксоване: лише факти та особистий досвід у спілкуванні. «Вздвж і впоперек СРСР» – це подорожньо-соціальна експедиція: виражене репортерське «я», присутність діалогів із героями текстів, live-in метод та влиття в атмосферу. Це матеріали репортера-очевидця, а не дослідника, репортаж з місця події, який підштовхує читача до самостійного висновку. Заакцентуємо, що всі тексти журналіста – це погляд у «середину» процесів: різноманітність побаченого дає можливість журналісту шукати відмінності та схожості, порівнювати, вдивлятися у фундаментальні складові, простежувати зміни та виокремлювати їх. Він описує, як живе радянське суспільство, як працюють заводи, як діє система виховання радянської людини. Репортер ходить в кіно та відвідує виставки, спілкується з пересічними громадянами. Все це у його репортерських текстах вдало доповнює фактажна деталізація та неповторність його авторського стилю.

REFERENCES

1. Benešová, M., Rusin Dybalska, R., Zakopalová, L., kolektiv autorů (2016), «Fenoméni: Polská literární reportáž», available at: <https://cutt.ly/sgelBli>
2. Burain, Peter K., ред. (2006), PCPhoto Best Tips and Techniques for Digital Photography (English). USA: Werner Publishing Corporation, c. 170.
3. Folega, M. (2014), *Życie na świat otwarte*. Aleksander Janta-Polczyński, Wydawca Meander, Tuchola, 161 ss.
4. Górski, K. (1933), *Podróże*. Rocznik Literacki, s. 228
5. Janty-Polczyński, A. (1932), «Jede do Magnitogorska», Warszawa, no. 41 (458), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57814/index.djvu
6. Janty-Polczyński, A. (1932), «Ku Morzu Kaspijskiemu», Warszawa, no. 47 (464), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57820/index.djvu
7. Janty-Polczyński, A. (1932), «Magnitogorsk pracuje», «Wiadomości Literacie», Warszawa, no. 42 (459), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57815/index.djvu
8. Janty-Polczyński, A. (1932), «Na «Ukrainie» przez Czarne morze», Warszawa, no. 50 (467), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57823/index.djvu

9. Janty-Połączyński, A. (1932), «Odesa, Kijow, Charkow», Warszawa, no. 51(467), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57824/index.djvu
10. Janty-Połączyński, A. (1932), «Stary Taszkent i Samarkanda», Warszawa, no. 41(458), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57818/index.djvu
11. Janty-Połączyński, A. (1932), «Tajemnice Turkmenistanu», Warszawa, no. 46(463), available at: http://mbc.malopolska.pl/dlibra/applet?mimetype=image/x.djvu&sec=false&handler=djvu_html5&content_url=/Content/57819/index.djvu
12. Redakcja Queer.pl. (2008), «Aleksandr Janty-Połączyński», available at: <https://queer.pl/artukul/186752/aleksander-janta-polczynski>
13. Szpakowska, M. (2012), «Wiadomosci literackie prawie dla wszystkich», Warszawa.
14. Wróbel, E. Aleksandra Janty-Połączyńskiego reporterskie odkrywanie świata [w:] Reportaż w dwudziestoleciu międzywojennym, op. cit, s. 38.
15. Чернова, О. (2015), «Андрій Архангельський: «найкращий спосіб боротися з пропагандою – це говорити правду», available at: <https://imi.org.ua/articles/andriy-arhangel'skiy-naykraschiy-sposib-borotisya-z-propagandoyu-tse-govoriti-pravdu-i759>

**TRAVEL REPORT BY ALEKSANDER JANTA-POLCZYNSKI
«INTO THE USSR» (1932): FROG PERSPECTIVE****Khrystyna Golovko**

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chupryny Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: khristinagolovko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7603-984X>*

The article analyzes a series of materials by Aleksander Janta-Polczynski «Into the USSR» from Soviet Russia during the in 1932, published on «Wiadomości Literackie». The purpose of this article is explain the uniqueness of the reporter's style and personality. We want to emphasize the role of Janta-Polczynski as the pioneer of reportage journalism. He was the first who worked professionally in this position in the full sense of this word. Analyzed the cycle of Alexander Janta-Polczynski from Russia, we can emphasize the scale of the reporter's trip: in 1932 the journalist made the largest journalistic trip to the USSR. Janta visited the Eastern republics, which differed from the popular Moscow and Leningrad. Also, he saw the largest construction in the USSR at this time – which it bragged about russian newspapers – Magnitogorsk and Dneprostroy. For a better understanding are given the visual examples from reportorial texts. It should be noted that for Janta the main task of the reporter is to show what is seen and recorded: only facts and personal experience in communication. This cycle can safely be called a journey and social expedition. The main task for Janta the scene where the reportage takes place is to find proper characters and convince them of the importance of their story.

These are the materials of a reporter – an eyewitness, not a researcher, a report from the scene, which pushes the reader to an independent conclusion. We explore that all the Janta-Polczynski texts are inextricably linked by looking into the «middle» of the process: the diversity of what is seen allows the journalist to look for differences and similarities, compare, look at the fundamental components, track changes and distinguish them. Special attention was paid to a low-angle shot in his materials. He describes how Soviet society lives, how factories work, how the system of educating a Soviet person, goes to the movies and exhibitions, communicates with ordinary citizens. Undoubtedly, all this is successfully complemented by the factual detail and uniqueness of the author's style.

Keywords: New Journalism, Polish literature of fact, non-fiction, literature of journalism, literature of fact.